

Factor treball, pilar en la reconstrucció

**La feina es revela com un agent
que salva la societat durant i després
de la pandèmia**

Julia M. Cameron (Pexels.com)

El teletreball ha augmentat en territoris amb més ocupacions qualificades i terciàries, com Catalunya, Madrid o el País Basc.

Durant el temps de confinament han proliferat articles i reflexions al voltant de la importància vital que ha tingut el treball fet amb les mans. Entre els subratllats s'ha recuperat el poema *La mano*, d'Ernesto Cardenal, que podem trobar al *Cántico Cósmico* (1989): «*La mano del hombre / lo hizo hombre. Como decir moldeándolo. / La parte del cuerpo humano que más lejos alcanza. / Perfeccionándose en las ramas de los árboles / haciéndose más y más hábil hasta poder / trabajar transformar (transformar / nos transforma) (...) Lo más humano del hombre son sus manos. (...) Todo lo que es hecho, / todo lo humano de la tierra es hecho por manos (...) Nada más humano que una mano / hermano dame tu mano.*»

La intuïció que el teòleg i poeta nicaragüenc tenia sobre la centralitat de la feina en la vida humana pren força en aquest temps de reconstrucció després dels efectes devastadors de la pandèmia provocada pel Covid-19. «Els professionals sanitaris i socials són una experiència col·lectiva i intensíssima de lliurament, risc i lluita. La seva dimensió vocacional i social (guarir, salvar persones) ha fet palesa la feina com a bé social. En aquestes condicions d'excepcionalitat,

feines subestimades s'han revelat essencials: netejadores, escombraires, caixeres, conductors, cuidadores... Mereixen aplaudiments i més: salaris i condicions laborals dignes», assegurava el sociòleg Carlos García de Andoin en la cloenda del curs del Consell d'Acció Catòlica de l'arxidiòcesi de Barcelona el 13 de juny passat.

En efecte, la feina com a element de dignificació podria ser fonamental per a la inclusió social i comunitària de centenars de milers de ciutadans en risc de quedar a la cuneta de l'exclusió i sense haver de recórrer massivament a l'assistència caritativa. La Garantia d'Ocupació, sobre la qual fa anys que investiga Pavlina Tcherneva, apunta un camí: «És un programa permanent de creació d'ocupació, finançat públicament, l'objectiu del qual és transformar la qualitat de l'ocupació, millorant les condicions de feina i el benestar social», explica Sara Lafuente, investigadora de l'European Trade Union Institute. A Europa estaria finançat pel Banc Central Europeu per assegurar prous recursos per implementar-ho a tots els Estats membres. «La Garantia d'Ocupació podria ser una mesura realista a impulsar en un programa més ampli de mesures

per a la recuperació econòmica. El deute públic es dispararà si deixem que la desocupació augmenti massivament, ja que amb això disminuirà la recaptació impositiva i s'incrementarà la despesa en prestacions, mentre que una despesa pública dirigida a finançar ocupació pot impulsar l'economia», argumenta Lafuente.

Certament, el coronavirus ens deixa diversos aprenentatges: hem vist com «els oficis salven la societat», tal com recordava García de Andoin; com els serveis de salut, atenció i cures a col·lectius vulnerables són activitats que haurien de protegir-se de les lleis de mercat; «hem estat testimonis de la santedat de la porta del costat (*Gaudete et Exsultate*), a través de la professió. Tota una revaloració de la missió salvadora de la vocació laical a través de la professió» (citant de nou García de Andoin).

Crua realitat

Però tot això confronta amb «una realitat que clama silenciosament» tal com diu i ha experimentat el director del Secretariat interdiocesà de Pastoral Obrera de Catalunya (SIPOC), Pepe Rodado, capellà obrer que mentre no ha pogut treballar ha servit com a voluntari a

PEPE RODADO «La gran precarietat laboral porta correlativa una gran precarietat vital per a moltes persones»

Càritas: «La situació d'emergència sanitària i social pel Covid-19 ha fet de lupa sobre la realitat: ha posat en evidència moltes mancances i problemàtiques socials que no volíem veure però que hi eren. La gran precarietat laboral porta correlativa una gran precarietat vital per a moltes persones. Ara l'Estat ha hagut d'actuar amb mesures d'urgència per sostenir l'enfonsament social, però mancat del temps i les condicions necessàries per fer un plantejament global i coherent.»

Per això, Rodado trenca una llança «a favor dels polítics que han hagut de fer front en primera línia a la situació desbordant viscuda, al marge de la valoració de les mesures que han anant prenent; és molt fàcil caure en la crítica fàcil i populista». I continua: «Les febleses i les mancances de tantes situacions laborals inadmissibles per a la dignitat de les persones demanen una acció política, econòmica i laboral en forma de lleis i normes acompa-

nyades dels recursos adients, amb un gran consens social, que evitin que les persones siguin tractades com a eines, com a objectes de produir i llençar. Si volem ser una societat decent no podem permetre que les institucions laborals i econòmiques humiliïn les persones, com diu Avishai Margalif.»

En aquest sentit, per a Toni Mora, secretari de Política Territorial, Acció Social, Barcelonès i Migracions de CCOO a Catalunya, «ara és el moment del diàleg social i la negociació col·lectiva forta». I ho argumenta: «Els i les treballadores patim ja tres emergències: la sanitària, l'econòmica i la social. Hi conviurem però ens neguem a acceptar que esdevingui excusa per a una retallada o desregulació de drets col·lectius. Cal generar nous drets i no redefinir-los flexiblement en benefici del poderós cap. Hem de protegir-nos i protegir i cal sostenir l'ocupació i fer emergir noves possibilitats de treball de qualitat.»

Treball, democratitzar, desmercantilitzar, descontaminar

El 16 de maig passat 35 diaris publicaven un manifest de Democratizing work que signaven investigadors de 600 universitats encapçalats per Thomas Piketty, James K. Galbraith i Benjamin Sachs. Una de les tesis és que «cal permetre als treballadors participar en les decisions i assegurar una feina útil per a tothom». «Les empreses i els mercats financers deixats a la seva lliure voluntat solen desconfiar de la participació per motius polítics i ideològics. Al capital li costa renunciar al poder i una branca de l'economia s'ha dedicat a justificar la creença que democratitzar i desmercantilitzar la feina perjudica el rendiment empresarial, sense dades empíriques que ho sostinguin», argumenta Sara Lafuente, investigadora de l'European Trade Union Institute i impulsora del manifest.

Al contrari, segons Lafuente, «la democratització pot afavorir la motivació i innovació, i revertir molt positivament en el rendiment econòmic, social i mediambiental d'una empresa. El marc institucional en què opera una empresa és fonamental: cal regulació obligatòria i aplicable a totes les empreses, per evitar que les pràctiques democràtiques o condicions de treball s'utilitzin com a elements de competència». En aquest sentit, Lafuente demana que els Estats «exigeixin a les empreses beneficiàries de les mesures de rescat quelcom que reverteixi positivament en tota la societat, és a dir, millores substancials i compromisos reals en termes de democratització i sostenibilitat mediambiental. El mercat deixat a la seva sort no ha

estat capaç de garantir aquestes millores. Lafuente aporta models de cogestió efectius (Àustria, països escandinaus, Alemanya) que es basen «en marcs reguladors obligatoris aplicables a empreses a partir de cinc treballadors». En el cas espanyol, amb abundància de pimes, considera que «poden ser espais molt adequats per a la innovació democràtica, encara que depenen sovint de multinacionals, per això democratitzar aquestes grans empreses hauria de ser primordial. Caldrà un canvi de mentalitats, i per a això serà imprescindible una mobilització social important».

En l'argumentari, Lafuente fa notar que «els i les treballadores arriben moltíssim dedicant la feina a una (o diverses) empreses al llarg de la vida, en termes de salut, especialització professional, perspectives de carrera... i no només supervivència. En canvi, l'accionariat pot diversificar el risc en moltes empreses alhora. A més, sense treballadors no hi ha producció ni servei. Per això, com subratlla Isabelle Ferreras, no són només part legítimament interessada, sinó que són una part constituent de l'empresa. D'aquí que aspirin a tenir (almenys) un pes equivalent a l'accionariat en la presa de decisions tant operatives com, sobretot, estratègiques. La manera de portar-ho a terme seria que «el govern empresarial s'hauria de sotmetre per igual a la deliberació i aprovació per majoria de la representació dels treballadors (comitè d'empresa) i la representació del capital (consell d'administració). És el principi de bicameralisme econòmic que proposa Ferreras i recull el manifest».

Mingo Yenero (Caritas diocesana Barcelona)

Molts treballadors han caigut a l'atur i s'han vist obligats a recórrer a ajudes. Atenció de Càritas a Badalona.

TONI MORA

«Ara és el moment del diàleg social i la negociació col·lectiva forta»

SARA LAFUENTE

«Una despesa pública dirigida a finançar ocupació pot impulsar l'economia»

INGRID GUARDIOLA

«No s'ha pogut pensar ni discutir quina era la forma òptima d'integrar el teletreball a la vida privada»

Una estructura productiva fragmentada és conseqüència de l'anomenada *uberització* econòmica (feines puntuals i de plataforma) i dels *cants de sirena* de l'emprenedoria promoguts en la crisi financera anterior: «El món de l'emprenedoria o els autònoms [més de 500.000 a Catalunya] podria ser un entorn molt útil (autogestió del temps) però no és així en realitat: vivim en un entorn molt meritocràtic i qui accedeix al treball són uns pocs. Hi hauria d'haver eines de suport als treballadors (renda mínima garantida, renda bàsica universal) que acompanyessin aquesta emprenedoria, per posar fre a les enormes desigualtats que vivim. A moltes empreses del *capitalisme de plataforma* (treballen a través d'interfícies digitals, tenen una flota de treballadors il·limitada i cobren per servei, com ara Glovo, Uber o Google), la pressió fiscal, la Seguretat Social... recau sobre els treballadors, que estan desemparats i controlats al màxim», alerta Ingrid Guardiola, professora, realitzadora i assagista, al programa *Llevat dins la pasta* de Ràdio Estel.

Fenòmens com el teletreball, potenciats en la gran reclusió, podrien portar a una major individualització i a perdre la consciència grupal i de reivindicació? Segons Mora, «la lluita de forts sectors ide-

ològics ha anat sempre per aquesta via i des de fa uns anys amb més força. El sindicat és l'antítesi del *fest'ho tu mateix, passa de la resta* i la generació de valors d'humanitat estan orientats en la mateixa línia. Una persona treballadora sola hi perd sempre. El factor econòmic neoliberal juga fort, però també cal aprofitar les oportunitats del debat social d'aquesta pandèmia per confrontar-hi amb força el sentit d'allò públic, comunitari, de la solidaritat».

Feina digna

Mora recorda que «la feina no dignifica, la dignitat és inherent a la persona», i per això subratlla que en aquesta nova etapa «cal que les regles de joc de la feina, un eix principal de la nostra quotidianitat, formin part d'un espai on la correlació de forces faci possible el diàleg i la negociació. Evidentment, sense salut no hi ha res que esdevingui possible. Ara més que mai protegir els i les treballadors ha de ser una obligació col·lectiva i la responsabilitat prioritària. Les persones al centre, aquesta és la clau».

La Conferència Episcopal Tarraconense publicava el 9 de juny passat (veure *Catalunya Cristiana* n. 2126) una nota davant la crisi industrial i laboral a Catalunya, motivada pel tancament de les factories de Nissan, en què els bisbes fan una crida que la societat «ha de mirar el futur amb confiança, ha d'afavorir la creativitat i ha de lluitar amb fermesa perquè es creïn les condicions adients per a la inversió i el desenvolupament de noves iniciatives industrials respectuoses amb el medi ambient o de nous serveis amb valor afegit, capaços de crear economia real i generar nous llocs de treball dignes».

Des del SIPOC també comparteixen aquesta mirada esperançada «sostinguda per la nostra fe en Jesucrist, que ens fa confiar en les persones i la capacitat que tenim de millorar les condicions de vida, amb la feina i el sacrifici que, sovint, comporta fer-ho. Això vol dir estar disposat a arremangar-se perquè allò que s'espera sigui possible. El que formulen els bisbes expressa el que voldríem i necessitariem com a societat, una altra cosa és que hi hagi dificultats molt serioses, d'ordre econòmic i polític principalment, per poder avançar

Norma Mortenson, Pexels.com

La protecció dels treballadors ha de ser una obligació col·lectiva i una responsabilitat prioritària, segons els sindicats.

per aquest camí», sosté Rodado. El mateix Rodado constata que «la feina és molt més que un pur mitjà per obtenir recursos materials per subsistir. És una acció que expressa la dignitat i l'autonomia personal i atorga un lloc social». Per aquest motiu, en dissenyar la *nova normalitat*, considera que aquesta etapa

«delicada i complexa» s'ha d'afrontar «amb pactes socials diversos, especialment en l'àmbit del treball. Es podria reprendre el tema de la reducció de jornada laboral, per donar oportunitat de treballar a tot-hom. Caldria abordar, en el diàleg social, la derogació dels aspectes més lesius per als treballadors de les darreres reformes laborals. Així com entomar una veritable política activa d'ocupació de cara als aturats. Caldria també fer un autèntic reconeixement de les feines menys qualificades però de gran importància social, com s'ha posat en evidència amb la pandèmia, revisant i dignificant les condicions laborals de les persones que les realitzen. També fora bo anar introduint fórmules de corresponsabilitat [veure requadre], perquè els i les treballadores tinguessin un paper més actiu en la marxa de les empreses. Tot plegat demana grans dosis de creativitat, valentia i consens, que només si es posa al centre el bé comú en el moment actual podem afrontar amb esperança».

Treball en remot, llums i ombres

Fins al 2019, a Espanya només teletreballava un 4,8% de les persones, segons l'Institut Nacional d'Estadística (5,3% a Europa). A partir del confinament obligat, aquesta estadística s'ha enfilat fins el 34%, segons un estudi de l'Institut Valencià de Recerques Econòmiques amb uns avantatges obvis: s'ha preservat la salut de treballadors i famílies, s'han evitat desplaçaments, la qual cosa ha contribuït a millorar la qualitat de l'aire que respirem, s'ha facilitat la conciliació feina-família en tenir els fills i persones dependents a la llar pel tancament de les escoles i altres centres... amb algunes disfuncions, però: «El confinament ha fet emergir l'absència de corresponsabilitat a les llars conformades per parelles heterosexuales, en què, si bé existeix la possibilitat real del repartiment de tasques, han tornat a recaure en molta major proporció en les dones», com constata Lourdes Núñez (Trabajadora, n. 70).

Ara bé, el teletreball ha portat en molts casos a un presentisme laboral traspasat a les llars. «No ens havíem adonat del que significa tenir un espai propi com la llar al marge de la productivitat i de les inclemències de la feina; amb el teletreball l'hem perdut. No hi ha hagut transició i no s'ha pogut pensar ni discutir quina era la forma més òptima d'integrar el teletreball a la vida privada», analitza Ingrid Guardiola, professora, realitzadora i assagista, al programa Llevat dins la pasta de Ràdio Estel.

De fet, el Ministeri de Treball ja ha anunciat canvis normatius sobre el treball a distància i Toni Mora, de

CCOO a Catalunya, avisa que «qualsevol mesura de regulació col·lectiva laboral ha de passar pel diàleg social, si no, sempre tindrà esquerdes, elements de desconexió amb la realitat del món del treball. De teletreball ja hi ha molt camí recorregut i, per tant, cal escoltar sindicats, patronals, Organització Internacional del Treball, nivells territorials que han treballat la regulació i generació de drets.»

Segons Randstad, el 22,3% dels treballadors espanyols (4,4 milions) podrien teletreballar. Afectaria principalment personal directiu; els tècnics, professionals científics i intel·lectuals; i els comptables, administratius i altres empleats d'oficina. «Per contra, les persones que desenvolupen tasques manuals o s'ocupen en la indústria només poden recórrer al teletreball en el 3% dels casos. Per al 45,3% dels empleats, els que pertanyen als grups menys qualificats, el teletreball no és una opció viable», sostenen a l'IVIE.

El professor Antón Costas observa que «el teletreball ha estat una solució d'urgència per a alguns tipus de treball administratiu que temporalment poden fer-se des de casa, però no és una solució permanent. Té algun recorregut, com ens ensenyen algunes societats nòrdiques i asiàtiques. A més, té riscos, tant per a aquests treballadors com per a les empreses: la casa té altres funcions diferents a les de la feina i a les empreses es produeix una divisió entre els empleats que pot no ser bona en tots els casos. Anirem veient què passa a mesura que es reobri l'economia i que les empreses tornin a la nova normalitat».